

Sygn. akt II CSK 581/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 czerwca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

w sprawie z powództwa M. H.

przeciwko Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń - Spółce Akcyjnej

o rentę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 4 czerwca 2014 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 7 maja 2013 r.,

1. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I (pierwszym) pkt 1 litera e w części obniżającej rentę do kwoty 1.355 (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt pięć) złotych miesięcznie za okres od dnia 1 stycznia 2010 r. do dnia 31 grudnia 2012 r. i odrzuca apelację strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 15 października 2012 r. w części odnoszącej się do żądania obniżenia zasądzonej renty za okres od 1 stycznia 2010 r. do dnia 31 grudnia 2012 r.;

2. oddala skargę kasacyjną w pozostałej części;

3. znosi wzajemnie koszty postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z dnia 15 października 2012 roku zasądził na podstawie art. 444 § 2 k.c. od pozwanego Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A. w W. na rzecz powoda M. H. rentę na pokrycie zwiększonych potrzeb powoda w związku z wypadkiem komunikacyjnym, jakiemu uległ on w dniu 17 czerwca 1988 roku w kwocie 2.624,20 zł za grudzień 2007 roku oraz w kwotach po 2.638,20 zł. miesięcznie za okres od 1 stycznia 2008 roku do 31 marca 2008 roku, po 2.659,80 zł. miesięcznie za okres od 1 kwietnia 2008 roku do 31 grudnia 2008 roku, po 2.685 zł. miesięcznie za okres od 1 stycznia 2009 roku do 30 czerwca 2009 roku, po 2.925 zł. miesięcznie za okres od 1 lipca 2009 roku do 31 grudnia 2012 roku oraz po 3.140 zł miesięcznie poczynając od dnia 1 stycznia 2013 roku na przyszłość. Sąd pierwszej instancji zasądził powyższe raty rentowe z odsetkami ustawowymi, umorzył postępowanie co do kwoty 8.614 zł., oddalił powództwo w pozostałej części oraz orzekł o kosztach procesu.

Powyższe orzeczenie oparte zostało o ustalenia faktyczne, z których wynika, że 19-letni w dacie zdarzenia M. H. uległ w dniu 17 czerwca 1988 roku wypadkowi komunikacyjnemu spowodowanemu przez kierującego samochodem osobowym J. M., za którego odpowiedzialność ponosi strona pozwana z tytułu umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu mechanicznego. W wyniku wypadku powód doznał porażenia prawego splotu ramiennego, zmiążdżenia prawego przedramienia i zmiążdżenia prawej ręki, stąd jest aktualnie osobą jednoręczną z utrwaloną dysfunkcją prawej ręki. Sąd Okręgowy ustalił szczegółowo przebieg leczenia oraz rehabilitacji powoda bezpośrednio po wypadku oraz w latach następnych, a także aktualny stan zdrowia i zakres aktualnych osobistych potrzeb powoda związanych z następstwami wypadku, stwierdzając, że zwiększone potrzeby powoda wymagają wydatków w stałej kwocie 2.000 złotych miesięcznie. Składają się na nią koszty zakupu leków, zabiegów rehabilitacyjnych i sanatoryjnych, dojazdu na nie oraz koszty obsługi posiadłości powoda (domu jednorodzinnego z rozległą działką) polegającej na konieczności odśnieżania, koszenia trawników, sprzątnięcia, bieżących napraw i konserwacji, których to prac powód nie może samodzielnie wykonywać z uwagi na jednoręczność. Do tej stałej kwoty 2.000 złotych Sąd pierwszej instancji doliczył koszty opieki nad powodem i niezbędnej pomocy w czynnościach dnia codziennego wymagających sprawnych

obu rąk w wymiarze 4 godzin dziennie przy przyjęciu zmiennych stawek wynagrodzenia opiekuna w poszczególnych okresach wskazanych w wyroku, co dało łącznie renty wskazane w sentencji orzeczenia.

Na skutek apelacji pozwanego ubezpieczyciela Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powoda tytułem renty na zwiększone potrzeby: kwotę 1.211,60 złotych za grudzień 2007 roku, kwoty po 1.211,60 zł. miesięcznie za okres od 1 stycznia 2008 roku do 31 marca 2008 roku, po 1.224,40 złotych miesięcznie za okres od 1 kwietnia 2008 roku do 31 grudnia 2008 roku, po 1.350 złotych miesięcznie za okres od 1 stycznia 2009 roku do 30 czerwca 2009 roku, po 1.355 złotych miesięcznie za okres od 1 lipca 2009 roku do 31 grudnia 2012 roku oraz po 1.570 złotych miesięcznie, poczynając od dnia 1 stycznia 2013 roku na przyszłość, płatne z góry do 10-go dnia każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat, orzekł także o odsetkach ustawowych od powyższych kwot, umorzył postępowanie co do 8.614 złotych, oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach postępowania za obie instancje. Podzielając zasadnicze ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy co do wypadku, zakresu jego następstw, przebiegu leczenia i rehabilitacji oraz stanu utrwalonego kalectwa powoda, Sąd drugiej instancji odmiennie ustalił zakres usprawiedliwionych w świetle art. 444 § 2 k.c. potrzeb powoda zwiększonych wskutek wypadku komunikacyjnego i ustalił, że niezbędna do ich pokrycia jest stała kwota 1.000 zł. miesięcznie oraz dodatkowo zmienna, z uwagi na różne stawki wynagrodzenia opiekuna w poszczególnych okresach, kwota stanowiąca koszty dwugodzinnej opieki nad powodem dziennie. Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny obniżył zasądzoną przez Sąd pierwszej instancji rentę za poszczególne okresy wskazane w sentencji, nie znajdując w szczególności podstaw do obarczenia strony pozwanej kosztami utrzymania nieruchomości powoda w kwocie po 800 złotych miesięcznie, wskazując, że granicę odpowiedzialności strony pozwanej za szkodę powstałą wskutek wypadku komunikacyjnego wyznacza normalny związek przyczynowy między tym wypadkiem a jego następstwami dotyczącymi stanu zdrowia powoda.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił nieważność postępowania (art. 379 § 3 k.p.c.) oraz naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 361

§ 1 w związku z art. 444 § 2 k.c. oraz art. 444 § 2 k.c. w związku z art. 322 k.p.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego, względnie o wydanie orzeczenia reformatoryjnego uwzględniającego dochodzone roszczenie w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona w odniesieniu do rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego obniżającego przyznaną przez Sąd Okręgowy rentę za okres od 1 stycznia 2010 roku do 31 grudnia 2012 roku z kwoty po 2.925 zł do kwoty po 1.355 zł. W apelacji datowanej 4 grudnia 2012 roku wniesionej przez stronę pozwaną w dniu 10 grudnia 2012 r. (data stempla pocztowego na kopercie k. 397 akt sprawy) strona pozwana zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w punkcie 1 litera e jedynie w zakresie renty za okres od dnia 1.07.2009 r. do dnia 31.12.2009 r. ponad kwotę 1.355 złotych (k. 294 akt sprawy). We wniosku apelacji strona pozwana wskazała, że wnosi o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez obniżenie renty jak w petitum apelacji i oddalenie powództwa w pozostałej części (k. 295 akt). Powyższe oznacza, że wyrok Sądu Okręgowego z dnia 15 października 2012 roku uprawomocnił się w punkcie 1 litera e w części zasądzającej na rzecz powoda rentę po 2.925 złotych za okres od dnia 1 stycznia 2010 roku do dnia 31.12.2012 roku, bo ta część wyroku Sądu pierwszej instancji nie została objęta apelacją wniesioną w ustawowym terminie. Uzupełnienie apelacji w piśmie procesowym strony pozwanej z dnia 13 grudnia 2012 roku (k. 308 akt), nadanym na pocztę w dniu 13 grudnia 2012 roku (k. 309 akt) przez wskazanie, że apelacja obejmuje także rentę zasądzoną za okres od dnia 1.01.2010 roku do dnia 31.12.2012 roku nie mogło odnieść skutku, albowiem w tej części apelacja została złożona już po terminie, który upłynął w dniu 12 grudnia 2012 roku. W konsekwencji apelacja powinna ulec w tej części odrzuceniu przez Sąd Apelacyjny na podstawie art. 373 k.p.c. jako spóźniona. Tymczasem Sąd Apelacyjny uwzględnił ją, orzekając reformatoryjnie także co do renty za okres od dnia 1.01.2010 r. do dnia 31.12.2012 r., mimo że w tej części wyrok Sądu Okręgowego już się uprawomocnił. Powyższe skutkowało uchyleniem wyroku Sądu Apelacyjnego w opisaney wyżej

części i odrzuceniem apelacji strony pozwanej w zakresie żądania obniżenia renty za okres od dnia 1 stycznia 2010 roku do 31 grudnia 2012 roku.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 361 § 1 w związku z art. 444 § 2 k.c., kwestionując stanowisko Sądu Apelacyjnego, że powód nie wykazał istnienia normalnego związku przyczynowego między skutkami wypadku komunikacyjnego a wydatkami ponoszonymi przez powoda na utrzymanie należącej do niego nieruchomości w zakresie prac związanych z odśnieżaniem, koszeniem trawników i niezbędnymi naprawami i remontami, których powód nie może samodzielnie wykonać z uwagi na będącą skutkiem wypadku niesprawność prawej ręki. Zarzut ten nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem wbrew argumentacji powoda zawartej w uzasadnieniu skargi kasacyjnej Sąd Apelacyjny dokonał prawidłowej wykładni wskazanych wyżej przepisów prawa materialnego oraz ich prawidłowej subsumpcji.

Stosownie do treści art. 361 § 1 k.c. zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. Związek przyczynowy odgrywa na gruncie odpowiedzialności deliktowej podwójną rolę stanowiąc przesłankę odpowiedzialności odszkodowawczej oraz wyznaczając jej granice w tym sensie, że zobowiązany ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa swego postępowania lub normalne następstwa zdarzeń, z którymi ustawa łączy obowiązek odszkodowawczy zobowiązanego. Wpływa więc w sposób pośredni na wielkość należnego odszkodowania, bowiem dla rozmiaru tego odszkodowania podstawowe znaczenie ma zakres doznanej szkody. Szkoda jest powstałą wbrew woli poszkodowanego różnicą między jego obecnym stanem majątkowym, a stanem, jaki zaistniałby, gdyby nie wystąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Przewidziana 444 § 2 k.c. przepisem renta z tytułu zwiększonych potrzeb poszkodowanego jest sposobem naprawienia wyrządzonej deliktem majątkowej szkody na osobie przejawiającej się w konieczności pokrywania przez poszkodowanego takich wydatków związanych z zaspokajaniem usprawiedliwionych osobistych życiowych potrzeb (kosztów utrzymania), których niezbędność poniesienia powstała w związku z następstwami wypadku i których poszkodowany nie musiałby ponieść

w sytuacji, gdyby do wypadku powodującego uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia nie doszło. Niewątpliwie do wydatków tych należą koszty leczenia, rehabilitacji, dojazdów do placówek leczniczych i rehabilitacyjnych, koszty pomocy w czynnościach dnia codziennego, koszty opieki czy specjalnej diety, ponieważ tego rodzaju wydatki są normalnym następstwem uszczerbku na zdrowiu spowodowanego wypadkiem i nie powstałyby, gdyby wypadek nie zaistniał, one więc decydują o zakresie szkody w majątku powoda, której pokryciu służy wskazana renta. Podzielić należy więc ocenę Sądu Apelacyjnego, że w świetle art. 361 § 1 i art. 444 § 2 k.c. nie sposób zaliczyć do zwiększonych osobistych potrzeb powoda, pozostających w normalnym związku przyczynowym z wypadkiem komunikacyjnym i pokrywanych w formie renty, wydatków na utrzymanie jego nieruchomości, ponieważ są to wydatki związane z posiadaniem przez powoda majątku, nawet jeśli wynikają one z niemożności osobistego wykonywania przez powoda prac porządkowych na nieruchomości. Tego rodzaju wydatki, będące konsekwencją decyzji powoda o posiadaniu nieruchomości nie stanowią bowiem elementu składowego majątkowej szkody na osobie, będącej normalnym, typowym w zwykłym przebiegu zdarzeń, następstwem wypadku komunikacyjnego w postaci zwiększonych osobistych potrzeb poszkodowanego.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił ponadto naruszenie prawa materialnego - art. 444 § 2 k.c. w związku z art. 322 k.p.c. przez błędną wykładnię polegającą na dowolnym, w ocenie skarżącego, obniżeniu przez Sąd drugiej instancji kosztów leczenia i rehabilitacji z 600 do 500 złotych miesięcznie oraz obniżeniu kosztów dojazdu samochodem na te zabiegi. Zarzut ten nie jest uzasadniony, albowiem Sąd dokonał prawidłowej wykładni i zastosowania art. 444 § 2 k.c., zaliczając wydatki na zabiegi lecznicze i rehabilitacyjne oraz dojazdy własnym samochodem powoda na te zabiegi do wydatków związanych ze stanem zdrowia powoda będącym następstwem wypadku, a więc wchodzących w skład renty z tytułu zwiększonych potrzeb powoda, a jedynie odmiennie niż Sąd pierwszej instancji ustalił ich rozmiar. Rozmiar wydatków na zaspokajanie potrzeb powoda należy do sfery faktów, a nie wykładni i stosowania prawa materialnego, stąd powyższy zarzut stanowi w istocie niedopuszczalne w świetle art. 398³ § 3 k.p.c. kwestionowanie przez skarżącego dokonanej przez Sąd drugiej instancji

oceny zgromadzonych w sprawie dowodów i poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych odnoszących się do wielkości wydatków powoda na koszty leczenia i rehabilitacji.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.